

DOI 10.24144/2077-6594.4.1.2022.277022
УДК 614.21+727:378+004.413.4

Панченко О.А., Кабанцева А.В.

Мінімізація ризиків для громадського здоров'я через освіту, медицину і безбар'єрний простір

Державний заклад «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», м. Київ, Україна

Panchenko O.A., Kabantseva A.V.

Minimizing public health risks via education, medicine and barrier-free space

State Institution "Scientific-Practical Medical Rehabilitating-Diagnostic Center of the Ukrainian Ministry of Health", Kyiv, Ukraine

oap@ukr.net, avk111-111@ukr.net

Вступ

Конституція України зазначає: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Разом із цим за останніми даними Центру громадського здоров'я МОЗ України першу позицію серед головних ризиків для громадського здоров'я сьогодні обіймає воєнний стан [2].

Із початком воєнних дій функціональну підсистему медичного захисту приведено у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період та розпочато впровадження Плану цивільного захисту функціональної підсистеми медичного захисту на особливий період, при цьому ступінь готовності визначено як «ПОВНА ГОТОВНІСТЬ» [3].

Уже понад 6 місяців країна живе в умовах воєнного стану і понад 8 років йде неоголошена війна, і скільки це буде ще тривати невідомо. Із кожним днем примножується кількість населення, що зазнало тих чи інших втрат свого фізичного чи психічного здоров'я. Із метою покращення ситуації необхідні дієві і цілеспрямовані заходи державної політики, зокрема шляхом міжгалузевої співпраці як регулятора процесу удосконалення функціонування охорони здоров'я [4, 5]. Через розуміння цієї нагальної проблеми та потребу в наданні високоспеціалізованої медико-психологічної допомоги за ініціативи Першої леді започатковано реалізацію проекту «Реабілітація травм війни в Україні» [6]. Розвиток напрямку реабілітації передбачений Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, де освіта виступає одним із головних напрямків цього документа [7].

Сучасні умови і виклики сьогодення потребують певної модернізації освітньо-професійного процесу, бо підготовлені фахівці повинні виступати міцними сполучними ланками безбар'єрного простору. Тільки висококваліфіковані фахівці медичної галузі можуть своєчасно розпізнати, спрогнозувати та попередити розвиток тієї чи іншої недуги.

Мета дослідження: дослідити міждисциплінарну особливість деталізованої галузі знань «Громадське здоров'я» та представити шляхи зниження ризиків для громадського здоров'я як практики попередження захворювань, збільшення тривалості життя, зміцнення здоров'я суспільства в цілому.

Матеріали та методи

У дослідженні взяли участь 530 осіб. За статевою ознакою вибірку склали 368 жінок (69,4%) та 162 чоловіки (30,6%), віком від 18 до 89 років. Середній вік $48,2 \pm 16,6$ років. Обстеження проводилося за допомогою авторської анкети «Актуальне функціонування» (авт. А.В. Кабанцева) та методики «Госпітальна шкала тривоги і депресії (HADS)» (авт. А.С. Zigmond и R.P. Snaith). Статистичний аналіз результатів було проведено за допомогою програми Microsoft Excel.

Результати дослідження та їх обговорення

У світовому вимірі громадське здоров'я має доволі давню історію свого існування [8-10]. В Україні активний розвиток громадського здоров'я розпочато з 2015 року, і за цей, доволі невеликий, проміжок часу пройдено суттєвий шлях щодо розбудови цього напрямку: започатковано нормативно-правову базу [11-13], створено структуру та визначено шляхи розвитку громадського здоров'я [14-16], вибудовано систему, розроблено та затверджено стандарти підготовки кадрів [17-22].

У своєму широкому розумінні громадське здоров'я – це галузь науки і практики, що поєднує моніторинг захворювань і патологічних станів із наглядом та популяризацією здорового способу життя, зокрема примноження здорових громад та навколишнього середовища взагалі. Головна особливість цієї галузі полягає у дослідженні широкого кола осіб, колективів, різних верств населення і суспільства загалом. При цьому умови життя і діяльності, зокрема професійної, а також соціально-економічне становище є визначальними

факторами впливу на показники оцінки стану здоров'я населення [23]. Загальноприйнятими основними індикаторами чи показниками, за якими здійснюється оцінка громадського здоров'я, виступають медико-демографічні (народжуваність, смертність, природний приріст населення, міграція, середня тривалість майбутнього покоління), захворюваність, інвалідність, фізичний розвиток.

Слід відмітити, що реалізація всього вищезазначеного вдається через багатоаспектність самої галузі громадського здоров'я. За своєю змістовністю громадське здоров'я виступає міждисциплінарною системою знань валеології, медицини, епідеміології, психології, соціології, біоетики, права, економіки, демографії, біостатистики, менеджменту та інше. Конгломерат знань і практик зазначених наук та галузей дозволяє громадському здоров'ю виконувати ряд функцій [15,22]:

- спостереження за станом здоров'я населення та популяризація здорового способу життя;

- моніторинг ризиків для здоров'я і реагування на небезпеки та надзвичайні ситуації;

- забезпечення управління в інтересах збереження здоров'я, примноження фізичного та психологічного благополуччя людини, громади, суспільства;

- профілактика та пропедевтика захворювань, раннє діагностування хвороби;

- охорона здоров'я та праці: безпека життєдіяльності, робочого місця, умов праці, води та продуктів харчування тощо;

- забезпечення достатньої кількості кадрового потенціалу та високого рівня кваліфікації;

- забезпечення якісного та кількісного компонентів стійких організаційних структур і фінансування (освіта, медицина);

- організація та проведення досліджень у сфері охорони здоров'я.

Наведемо співвідношення (специфічність) деяких наук і галузей знань до системи громадського здоров'я (табл.).

Таблиця. Кооперація деяких наук чи галузей знань до системи громадського здоров'я

Науки та галузі знань	Характеристика
Освіта	Підготовка та забезпечення кадровим потенціалом сфери громадського здоров'я. Розширення кола знань та рівня компетенцій фахівців суміжних профілів, зокрема лікарів, психологів, соціологів, соціальних педагогів та працівників
Валеологія	Комплексне вивчення стану здоров'я людини, її резервів, здійснення заходів щодо зміцнення і збереження здоров'я, формування здорового способу життя серед населення. Розробка пропозицій щодо організації рекреаційних заходів
Медицина	Рівень, якість і доступність отримання медичної допомоги населенням (профілактика, діагностика, лікування з урахуванням адекватності і результативності). Наслідки перенесених хвороб, зокрема інвалідність. Можливість проходження реабілітації і абілітації осіб після перенесених захворювань та патологічних станів. Тенденції «хвороб цивілізації»
Епідеміологія	Моніторування епідеміологічного стану у суспільстві, дослідження рівня і умов захворюваності, нагляд та фіксація випадків спалахів хвороб, розробка заходів контролю та попередження встановлених фактів
Демографія	Аналіз демографічних показників: склад, чисельність, міграція, народжуваність, смертність, плодючість, природний приріст (убуток), середня тривалість майбутнього життя населення
Біостатистика	Використання статистичних даних для вивчення проблем охорони здоров'я. Застосування медичної статистичної інформації в розробці і плануванні біомедичних досліджень, профілактичних програм, рекомендацій у галузі громадського здоров'я
Право	Розробка правового врегулювання та забезпечення дотримання законів, підзаконних актів, що захищають стан навколишнього середовища, права та обов'язки, гарантують безпеку кожного громадянина
Психологія	Зміцнення і збереження психічного здоров'я населення через ранню діагностику психологічних проблем і надання своєчасної необхідної допомоги. Попередження розвитку психічних розладів. Забезпечення реалізації психоедукації, психогігієни та психопрофілактики
Соціологія	Дослідження рівня обізнаності у сфері громадського здоров'я, виявлення основних проблем та здійснення фокус-обговорення. Аналіз успішних кейсів розбудови громадського здоров'я та їх популяризація. Сприяння соціальній мобілізації
Біоетика	Володіння нормами моралі біомедичних наук і їх застосування в організації ефективного і безпечного управління, здійснення професійної діяльності в межах правового поля
Економіка	Вплив фактору особистісної економічної безпеки на рівень громадського здоров'я. Забезпечення якості медичної допомоги шляхом аналізу потреб, складання економічного

	плану. Здійснення раціонального розподілу ресурсів, встановлення джерел фінансування та розрахунку кошторису
Управління та адміністрування	Формування та реалізація стратегій, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я суспільства. Забезпечення стратегічного управління в системі громадського здоров'я на основі вивченого світового досвіду

Як показує теоретико-методологічний аналіз і реалії сьогодення, громадське здоров'я несе суттєвий тягар наслідків воєнних дій [24,25]. В екстремальних умовах воєнного стану проблема ментального здоров'я набуває особливого значення, бо умови, що склалися, не є нормотипованими для повноцінного сприятливого функціонування психіки. Діяльність людини здійснюється в стані постійної напруги, призводячи до виснаження нервових процесів і організму взагалі. Підтвердженням цього є проведені власні дослідження стану громадського здоров'я населення під час бойових дій в Україні.

Із числа 530 осіб, які брали участь у дослідженні, а саме вивченні психосоматичного аспекту за авторською методикою А. Кабанцевої [25], виявлено збільшення інформаційної потреби серед населення на 75,5% (400 осіб). Зокрема, військово-політичні новини викликали напружене і хвилююче відношення у 68,5% респондентів. Порушення сну (засинання, прокидання, сам процес сну) як головного показника стану нервової системи мали

53,6% респондентів (284 особи), 55,5% (394 особи) скаржилися на зниження фізичної активності, з яких 34,2% (181 особа) відмічали певну повільність, а 21,3% (113 осіб) – знаходилися в стані постійного виснаження та сонливості.

Відмічалися больові відчуття різної локалізації, що з'явилися за останній час: 62,8% (333 особи) – біль у спині, 53,8% (285 осіб) – головний біль, 37,4% (198 осіб) – біль у кінцівках. Поряд із цим, 37,2% респондентів (197 осіб) відмічали незадоволення собою, також відчуття агресії або роздратованість до себе у 20,2% (107 осіб), до близьких людей – 20,9% (111 осіб), до інших навколишніх людей – 33% (175 осіб). Вживання алкоголю чи паління задля зняття напруги відмічали 19,1% респондентів (101 особа).

За методикою «Госпітальна шкала тривоги і депресії (HADS)» (авт. A.S. Zigmond та R. P. Snaith) встановлені зміни психологічного характеру серед респондентів (рис.).

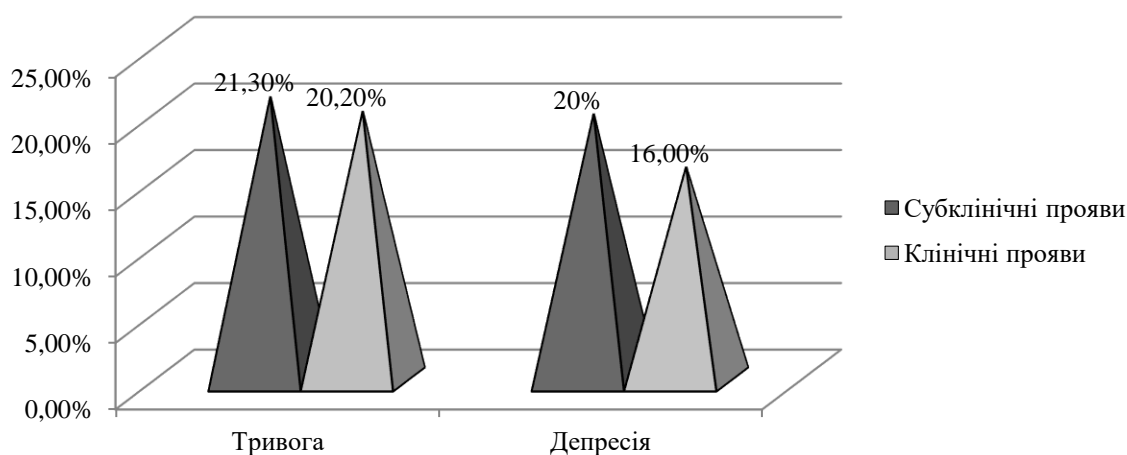

Рис. Наявність тривоги і депресії серед респондентів в умовах воєнного стану

Наявність тривоги говорить про відсутність безпеки у людей, а наявність проявів депресії характеризує пригніченість психоемоційного стану, що є ризиком розвитку психосоматичної патології, психічних розладів, загострення хронічних патологічних станів соматичного здоров'я.

За результатами проведеної діагностики 36,2% респондентів (192 особи) потребували поглибленої діагностики, корекції, відповідного лікування та реабілітації. Тобто, окреслена частина вибірки виступає групою ризику, що вимагає консультації психотерапевта для уточнення клінічних проявів. Тому існує нагальна потреба у розробці плану дій психологічної підтримки та медико-психологічної допомоги щодо збереження психічного здоров'я і психологічної рівноваги населення.

І ці питання стосуються як медицини в цілому, так і громадського здоров'я зокрема.

Медицина – це сфера відновлення здоров'я, відшкодування та мінімізації отриманих збитків через діагностику (бажано ранню), лікування, реабілітацію, оздоровлення та подальшу профілактику. Громадське здоров'я спрямовано, у першу чергу, на зміцнення здоров'я задля гідного перенесення всіх випробувань війни для психіки людини. І в цій єдиній системі важливим питанням є обізнаність, компетентність, рівень сформованих умінь і навичок як у діючих фахівців галузі охорони здоров'я, так і системи підготовки майбутніх кадрів.

Стандарт вищої освіти України галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 229 – Громадське

здоров'я – як основа розробки освітньо-професійних програм включає формування інтегративних, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у здобувачів освіти. Серед спеціальних компетентностей увага приділяється формуванню критичного мислення, вмінню застосовувати основні методи і принципи епідеміологічних, лабораторних, демографічних досліджень, здійснювати інтерпретацію та аналіз результатів досліджень, оцінювати ризики, робити обґрунтовані висновки та надавати відповідні рекомендації, застосовувати знання сфери громадського здоров'я, інтегрувати та оптимізувати їх до наявних знань інших сфер. Поряд із цим освітньо-професійна підготовка спрямована на здобуття вміння планувати і здійснювати прикладні дослідження, організувати та проводити ефективний комунікативний зв'язок у сфері громадського здоров'я з використанням сучасних каналів та технік комунікації, вміння моніторувати та вбачати ефективність, а також доцільність заходів, цільових програм, загальної політики в громадському здоров'ї та впроваджувати нові стратегічні ідеї із залученням інших фахівців і зацікавлених осіб.

Виходячи з широкого ряду вищезазначених компетенцій, доцільним виступає впровадження дисципліни «Громадське здоров'я» як обов'язкової у освітньо-професійні програми підготовки лікарів всіх спеціалізацій, молодших спеціалістів медицини, психологів, соціологів, фахівців правової галузі, журналістики, масмедіа та інше задля оволодіння знаннями актуального становища громадського здоров'я, розуміння злободенних проблем, формування навичок і компетентностей щодо вміння оперувати статистичними даними (опрацьовувати їх), аналізувати, інтерпретувати і інтегрувати результати досліджень показників здоров'я населення, діяльності та гарантій системи охорони здоров'я, розробки пропозицій з позицій конкретної освітньої галузі, що сприятимуть зміцненню громадського здоров'я та удосконаленню його організації, а також попередженню і усуненню ризиків загроз здоров'ю населення.

Навчальний курс «Громадське здоров'я» інтегрує знання історії людства, медичної науки, епідеміології, права, статистики, інформаційних технологій, етики, психології, соціології, гігієни, екології, економіки, що

- сприяє вивченню і розумінню планування організаційних і правових засад у системі охорони здоров'я;
- забезпечує формування профілактичного напрямку діяльності майбутніх фахівців;
- слугує вивченню методів та заходів підвищення рівня популяційного здоров'я;
- розширює економічний світогляд та основні компетентнісні характеристики;
- показує можливості створення бізнес-проектів у системі охорони здоров'я та громадського здоров'я зокрема.

Поряд із вищезазначеним та урахувавши ризики сьогодення, у системі освітньої підготовки обов'язковим повинно бути формування стресостійкості та життєздатності фахівців, засвоєння методів відновлення

особистісних ресурсів, розуміння особливостей спілкування з населенням, особливо з тією категорією осіб, які зазнали збитку психічному, фізичному та/або соматичному здоров'ю. Фахівець повинен бути витриманим, стійким, інформованим і компетентним. Робота в системі «людина-людина» потребує достатньо великих затрат психологічних ресурсів фахівців, особливо під час воєнного стану, бо велика кількість населення має широкий ряд проблем, пов'язаних зі здоров'ям, що загострюють особистісні реакції на ситуації та події. За таких умов необхідним виступає активна участь держави у регулюванні питання щодо організації надання необхідної допомоги.

Міністерством охорони здоров'я України відповідно до Указу Президента України №369/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 30 липня 2021 року "Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою"» розроблено Стратегію розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року [24]. Ця Стратегія спрямована на п'ять основних напрямків: урядування системи охорони здоров'я, універсальне охоплення послугами, громадське здоров'я, залучення людей та громад, кадрові ресурси [25]. Серед основних принципів розвитку системи охорони здоров'я – це людиноцентричність, реалізація біопсихосоціальної моделі, розвиток людського потенціалу, захист прав і свобод людини, управління та прийняття рішень на основі доказовості. Суттєвим кроком політики країни є орієнтир на людину і особистість.

Відповідно до Стратегії пріоритетами системи громадського здоров'я виступають:

- оперативна ідентифікація ризиків для здоров'я населення, попередження їх виникнення та мінімізація наслідків;
 - створення інтегрованих інформаційних систем та ефективних стандартизованих баз даних про здоров'я у відповідності до міжнародних зразків;
 - розробка, планування і впровадження відповідних програм і політик у сфері громадського здоров'я шляхом мобілізації інших секторів із метою інтеграції питань здоров'я у всі політики країни.
- Із метою сприяння громадським ініціативам та зменшенню загроз громадському здоров'ю значущим є довгострокове планування. Визначимо основні категорії та сформуємо пропозиції щодо мінімізації ризиків для громадського здоров'я:
- по-перше, це здійснення аудиту небезпечних факторів усіх проблемних питань сфери громадського здоров'я;
 - по-друге, реалізація системи ранньої діагностики (фізичного, соматичного, психологічного станів) та своєчасного отримання необхідної медико-психологічної допомоги;
 - по-третє, розширення можливостей освітньо-професійного простору підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних кадрів.

Реалізація системи ранньої діагностики та своєчасної допомоги можлива при створенні центрів

медико-психологічної клінічної реабілітаційної допомоги, що спрямовані на забезпечення населення високоякісною медико-психологічною клінічною реабілітаційною допомогою, удосконалення заходів надання медико-психологічної клінічної реабілітаційної допомоги, підвищення якості життя через задоволення базисних потреб людини.

Одним із перспективних напрямків розбудови сфери громадського здоров'я у післявоєнний час є створення фізичної мультидисциплінарної освітньо-інноваційної платформи підтримки обдарованої молоді, найкращих (за рейтингом успішності) здобувачів освіти (першого, другого і третього рівнів) різних галузей знань, зокрема охорони здоров'я, соціальних та поведінкових наук, інформаційних технологій, соціальної роботи, управління та адміністрування, права, журналістики, масмедіа, архітектури, будівництва та інше.

Головна місія Платформи – це побудова інтегративного середовища «освіта – наука – практика – креативність» задля забезпечення безбар'єрного простору у вирішенні злободенних проблем, зокрема створення єдиної системи зміцнення здоров'я населення.

Розробка такої Платформи полягає в етапності інженерної думки від формування окремих пропозицій «молодими фахівцями» кожної галузі знань (щодо розв'язання конкретного поставленого завдання) до розробки реального громадського проекту з визначенням переваг і недоліків, встановленням ризиків і можливостей з перспективою, здійснення фінансових обрахунків проекту.

Учасники Платформи зможуть удосконалювати свої знання та отримувати перший професійний досвід шляхом здійснення пошуково-аналітичної роботи, командної проектної діяльності, а також відвідування семінарів, тренінгів, різних видів лекцій, участі у фокус-обговореннях.

Орієнтовними завданнями для учасників Платформи виступають: здійснення консалтингу сучасного стану системи громадського здоров'я, визначення точки координат існуючих проблем та встановлення вектору руху розбудови, висвітлення особистого вкладу фахівців кожної галузі та представлення командних проектів у досягненні єдиної мети зміцнення країни через здорове суспільство.

Одна з основних вимог Платформи – це організація її діяльності за участі провідних представників науки і практики, національних та міжнародних експертів, інших зацікавлених осіб. Об'єднання досвідчених професіоналів

і молодих ентузіастів у інтегративному середовищі забезпечать інноваційні рішення та дієві результати. Подібний проект може мати постійну основу реалізації, що сприятиме підтримці обдарованих осіб, підвищенню вмотивованості молодих фахівців працювати на теренах своєї країни, зміцненню кадрового потенціалу держави, розбудові економіки взагалі.

Перспективи подальших досліджень

Диференціювання ефективних методів та методик оцінки ментального здоров'я населення та заходів щодо зміцнення.

Висновки

1. За умов воєнного стану велика кількість людей відчують зміни фізичного та психічного стану: порушення сну (53,6%), зниження фізичної активності (55,5 %), біль у спині (62,8%), головний біль (53,8%), біль у кінцівках (37,4%). Велику загрозу несе наявність факту незадоволення собою (37,2%) та відчуття агресії до себе (20,2%), що виступають суїцидальними ризиками. За результатами діагностики 36,2% респондентів (192 особи) потребували поглибленої діагностики, корекції, відповідного лікування та реабілітації. А отже, є потреба у розробці методології оцінки ментального здоров'я та прогнозування ризиків розвитку соматичної патології на базі різноманітних психологічних негарездів.

2. Громадське здоров'я має вагому системність своєї діяльності, що спрямована на сприяння покращення здоров'я. Здійснення останнього відбувається через виховання нової свідомості, формування нових людських якостей і оновленого відношення до здоров'я і життя в цілому. Суттєвого значення в цьому набирає професійно-освітня підготовка фахівців різних галузей, зокрема медицини, права, гуманітарних, поведінкових наук, журналістики, управління та адміністрування, інше.

3. На зміцнення рівня громадського здоров'я впливають усі суб'єкти соціально-економічних відносин. Громадське здоров'я – це сфера, що створює безбар'єрний інформаційний простір для взаємодії різних фахівців, науковців і практиків, а тому доцільним є створення масштабних проектів, зокрема фізичної мультидисциплінарної освітньо-інноваційної платформи, що сприятиме підвищенню ефективності організації діяльності системи громадського здоров'я, покращенню якості попередження наявних та потенційних загроз.

Література

1. Конституція України: станом на 18.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про приведення функціональної підсистеми медичного захисту у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період: Наказ МОЗ України від 25.02.2022 № 381 URL: https://moz.gov.ua/uploads/7/36089-dn_381_25022022.pdf.
3. Ризики для громадського здоров'я. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/riziki-dlya-gromadskogo-zdorovya>.

4. Банчук М.В. Визначення ефективності наукових досліджень у контексті державного управління медичного галуззю. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_8_6.
5. Банчук М.В., Дзюба О.М. Міжгалузева взаємодія – одна із головних передумов ефективності державної політики в охороні здоров'я. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 7. С. 114-117.
6. Проєкт «Реабілітація травм війни в Україні» стартував, – МОЗ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/proekt-reabilitatsiia-travm-viiny-v-ukraini-startuvav-moz>.
7. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Постанова КМУ від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.
8. History of Public Health Timeline. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375678-7.00402-8>.
9. Scally G. Public Health Profession, Editor(s): Anthony J. Culyer, Encyclopedia of Health Economics, Elsevier, 2014, P. 204-209, URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375678-7.00402-8>.
10. Evered Emine O., Evered Kyle T. Mandating immunity in the Ottoman Empire: A history of public health education and compulsory vaccination a Department of History, Michigan State University, 506 East Circle Drive, Old Horticulture Building, East Lansing, MI, 48824, USA. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33294658/>.
11. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я: Розпорядження КМУ від 30.11.2016 р. № 1002-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
12. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи громадського здоров'я: Розпорядження КМУ від 18.08. 2017 р. № 560-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2017-%D1%80#Text>.
13. Про систему громадського здоров'я: Проєкт Закону від 04.02. 2021 № №4142. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/202844.html>.
14. Питання Міністерства охорони здоров'я: Розпорядження КМУ від від 2.09.2015 р. № 909-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2015-%D1%80#Text>.
15. Шафранський В.В. Використання документів Всесвітньої організації охорони здоров'я в розвитку громадської охорони здоров'я України. Частина 1. Україна. Здоров'я нації. 2015. № 4 (36). С. 7-11.
16. Про утворення Державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»: Наказ МОЗ України від 18.09.2015 № 604. URL: https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_2015.09.18_604.pdf.
17. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова КМУ від 7.07. 2021 р. № 762. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762-2021-%D0%BF#Text>.
18. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 229 «Громадське здоров'я» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 04.08.2020 № 1000. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/229-Hromad.zdorovyua-bakalavr-VO.18.01.pdf>.
19. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 229 «Громадське здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 12.12.2018 № 1383. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/229-gromadske-zdorovyua-magistr.pdf>.
20. Князевич В.М., Авраменко Т.П., Короленко В.В. Перспективи розвитку публічного управління у сфері громадського здоров'я України в умовах системних змін. Вісник НАДУ при Президенті України. 2016. № 1. С. 56-65.
21. Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Шафранський В.В., Качала Л.О. Громадське здоров'я як предмет викладання. Україна. Здоров'я нації. 2017. № 2 (43). С. 103-106.
22. Грузева Т.С., Галієнко Л.І., Антонюк О.Я., Власенко С.В. Аналіз кадрового забезпечення та принципів підготовки фахівців для служби громадського здоров'я в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2017. № 1 (71). С. 29-38.
23. Матеріали круглого столу «Про розвиток системи громадського здоров'я в Україні», 22.04.2016. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20160423_a.html.
24. ЦГЗ воює на своєму фронті. Текст промови Ольги Гвоздецької на конференції AIDS 2022. URL: <https://www.phc.org.ua/news/cgz-voeye-na-svoemu-fronti-tekst-promovi-olgi-gvozdeckoi-na-konferencii-aids2022>.
25. Кабанцева А.В. Методологія скринінгу оцінки громадського здоров'я: психосоматичний аспект. Науковий журнал «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія». 2022. Вип. 1. С 27-31. DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.5>.
26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою»: Указ Президента України від 18 серпня 2021 року №369/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3692021-39713>.
27. Представлено проєкт стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Інформація з офіційного сайту МОЗ України, 26.08.2022. URL: <https://www.dls.gov.ua/news/%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%b2%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%94%d0%ba%d1%82-%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%96%d1%97-%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8/>.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy: stanom na 18.08.2022. [Constitution of Ukraine: as of 18.08.2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukrainian].
2. Pro pryvedennia funktsional'noi pidsystemy medychnoho zakhystu u hotovnist' do vykonannia zavdan' za pryznachenniam v osoblyvyj period: Nakaz MOZ Ukrainy vid 25.02.2022 № 381 [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated February 25, 2022 No. 381 "On bringing the functional subsystem of medical protection into readiness to perform assigned tasks in a special period"]. URL: https://moz.gov.ua/uploads/7/36089-dn_381_25022022.pdf. [in Ukrainian].
3. Ryzky dlia hromads'koho zdorov'ia. [Public health risks]. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshifekciyni-zakhvoryuvannya/riziki-dlya-gromadskogo-zdorovya>. [in Ukrainian].
4. Banchuk M.V. Vyznachennia efektyvnosti naukovykh doslidzhen' u konteksti derzhavnoho upravlinnia medychnoiu haluzziu. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. [Determining the effectiveness of scientific research in the context of state management of the medical industry]. 2011. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_8_6. [in Ukrainian].
5. Banchuk M.V., Dziuba O.M. Mizhhaluzeva vzaiemodiia – odna iz holovnykh peredumov efektyvnosti derzhavnoi polityky v okhoroni zdorov'ia. [Intersectoral interaction is one of the main prerequisites for the effectiveness of state policy in health care]. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2016. № 7. S. 114-117. [in Ukrainian].
6. Proiekt «Reabilitatsiia travm viiny v Ukraini» startuvav, – MOZ. [The project "Rehabilitation of war injuries in Ukraine" has started, – Ministry of Health]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/proekt-reabilitatsiia-travm-viiny-v-ukraini-startuvav-moz>. [in Ukrainian].
7. Pro skhvalennia Natsional'noi stratehii iz stvorennia bezbar'ierneho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku: Postanova KMU vid 14.04.2021 r. № 366-r. [On the approval of the National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030: Resolution of the CMU of April 14, 2021 No. 366]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].
8. History of Public Health Timeline. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375678-7.00402-8>.
9. Scally G. Public Health Profession, Editor(s): Anthony J. Culyer, Encyclopedia of Health Economics, Elsevier, 2014, P. 204-209, URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375678-7.00402-8>.
10. Evered Emine O., Evered Kyle T. Mandating immunity in the Ottoman Empire: A history of public health education and compulsory vaccination a Department of History, Michigan State University, 506 East Circle Drive, Old Horticulture Building, East Lansing, MI, 48824, USA. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33294658/>.
11. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku systemy hromads'koho zdorov'ia: Rozporiadzhennia KMU vid 30.11.2016 r. № 1002-r. [On the approval of the Concept for the Development of the Public Health System: Decree of the CMU of November 30, 2016 No. 1002]. URL: <http://www.kmu.gov.ua>. [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv schodo realizatsii Kontseptsii rozvytku systemy hromads'koho zdorov'ia: Rozporiadzhennia KMU vid 18.08. 2017 r. № 560-r. [On the approval of the plan of measures for the implementation of the Concept of the development of the public health system: Decree of the CMU dated 18.08. 2017 No. 560]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2017-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].
13. Pro systemu hromads'koho zdorov'ia vid 04.02. 2021 № №4142: Proiekt Zakonu [Draft Law "On the Public Health System": dated 04.02. 2021 No. No. 4142]. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/202844.html>. [in Ukrainian].
14. Pytannia Ministerstva okhorony zdorov'ia: Rozporiadzhennia KMU vid 2.09.2015 r. № 909-r. [Issues of the Ministry of Health: Decree of the CMU of September 2, 2015 No. 909]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2015-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].
15. Shafrans'kyj V.V. Vykorystannia dokumentiv Vsesvit'oi orhanizatsii okhorony zdorov'ia v rozvytku hromads'koi okhorony zdorov'ia Ukrainy. Chastyna 1. [The use of documents of the World Health Organization in the development of public health care in Ukraine. Part 1]. Ukraina. Zdorov'ia natsii. 2015. № 4 (36). S. 7-11. [in Ukrainian].
16. Pro utvorennia Derzhavnoi ustanovy «Tsentri hromads'koho zdorov'ia Ministerstva okhorony zdorov'ia Ukrainy»: Nakaz MOZ Ukrainy vid 18.09.2015 № 604 ["On the establishment of the State institution "Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine" Order of the Ministry of Health of Ukraine dated September 18, 2015 No. 604]. URL: https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_2015.09.18_604.pdf. [in Ukrainian].
17. Pro vnesennia zmin do pereliku haluzej znan' i spetsial'nostej, za yakymy zdijsniuiet'sia pidhotovka zdobuvachiv vyschoi osvity: Postanova KMU vid 7.07. 2021 r. № 762 ["On Amendments to the List of Fields of Knowledge and Specialties for which Higher Education Candidates are Trained" Resolution of the CMU dated 07.07.2021 No. 762]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762-2021-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia standartu vyschoi osvity za spetsial'nistiu 229 «Hromads'ke zdorov'ia» dlia pershoho (bakalavrs'koho) rivnia vyschoi osvity: Nakaz MON Ukrainy vid 04.08.2020 № 1000. [On the approval of the standard of higher education in specialty 229 "Public Health" for the first (bachelor's) level of higher education: order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated August 4, 2020 No. 1000]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/229-Hromad.zdorovya-bakalavr-VO.18.01.pdf>. [in Ukrainian].

19. Pro zatverdzhennia standartu vyschoi osvity za spetsial'nistiu 229 «Hromads'ke zdorov'ia» dlia druhoho (mahisters'koho) rivnia vyschoi osvity: Nakaz MON Ukrainy vid 12.12.2018 № 1383. [On the approval of the standard of higher education in specialty 229 "Public Health" for the second (master's) level of higher education: order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated 12.12.2018 No. 1383]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/229-gromadske-zdorovya-magistr.pdf>. [in Ukrainian].

20. Kniazevykh V.M., Avramenko T.P., Korolenko V.V. Perspektyvy rozvytku publichnoho upravlinnia u sferi hromads'koho zdorov'ia Ukrainy v umovakh systemnykh zmin. [Prospects for the development of public administration in the field of public health of Ukraine in conditions of systemic changes]. Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy. 2016. № 1. S. 56-65. [in Ukrainian].

21. Slabkyj H.O., Myroniuk I.S., Shafrans'kyj V.V., Kachala L.O. Hromads'ke zdorov'ia iak predmet vykladannia. [Public health as a subject of teaching]. Ukraina. Zdorov'ia natsii. 2017. № 2 (43). S. 103-106. [in Ukrainian].

22. Hruzieva T.S., Haliienko L.I., Antoniuk O.Ya., Vlasenko S.V. Analiz kadrovoho zabezpechennia ta pryntsyypiv pidhotovky fakhivtsiv dlia sluzhby hromads'koho zdorov'ia v Ukraini. [Analysis of human resources and principles of training specialists for public health services in Ukraine]. Visnyk sotsial'noi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorov'ia Ukrainy. 2017. № 1 (71). S. 29-38. [in Ukrainian].

23. Materialy kruhloho stolu «Pro rozvytok systemy hromads'koho zdorov'ia v Ukraini», 22.04.2016. [Materials of the round table "On the development of the public health system in Ukraine", 04/22/2016]. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20160423_a.html.

24. TsHZ voiuie na svoiemu fronti. Tekst promovy Ol'hy Hvozdet's'koi na konferentsii AIDS 2022. [TsGZ is fighting on its front. The text of Olga Gvozdet'ska's speech at the AIDS 2022 conference]. URL: <https://www.phc.org.ua/news/cgz-voyue-na-svoemu-fronti-tekst-promovi-olgi-gvozdeckoi-na-konferentsii-aids2022>. [in Ukrainian].

25. Kabantseva A.V. Metodolohiia skryninhu otsinky hromads'koho zdorov'ia: psykosomatychnyj aspekt. [Screening methodology of public health assessment: psychosomatic aspect]. Naukovyj zhurnal «Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Psykholohiia». 2022. Vyp. 1. S 27-31. DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.5>

26. Pro rishennia Rady natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy vid 30 lypnia 2021 roku «Pro stan natsional'noi systemy okhorony zdorov'ia ta nevidkladni zakhody schodo zabezpechennia hromadian Ukrainy medychnoiu dopomohoiu»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 18 serpnia 2021 roku №369/2021. [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated July 30, 2021 "On the state of the national health care system and urgent measures to provide citizens of Ukraine with medical care": Decree of the President of Ukraine dated August 18, 2021 No. 369/2021]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3692021-39713>. [in Ukrainian].

27. Predstavleno proiekt stratehii rozvytku systemy okhorony zdorov'ia do 2030 roku. Informatsiia z ofitsijnoho sajtu MOZ Ukrainy, 26.08.2022. [The draft strategy for the development of the health care system until 2030 was presented. Information from the official website of the Ministry of Health of Ukraine, 08/26/2022]. URL: <https://www.dls.gov.ua/news/%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%b2%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%94%d0%ba%d1%82-%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%96%d1%97-%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8/>. [in Ukrainian].

Дата надходження рукопису до редакції: 01.11.2022 р.

Мета: дослідити міждисциплінарну особливість деталізованої галузі знань «Громадське здоров'я» та представити шляхи зниження ризиків для громадського здоров'я як практики попередження захворювань, збільшення тривалості життя, зміцнення здоров'я суспільства в цілому.

Матеріали та методи. У дослідженні взяли участь 530 осіб. Методи дослідження: авторська анкета «Актуальне функціонування» (авт. А.В. Кабанцева); методика «Госпітальна шкала тривоги і депресії (HADS)» (авт. А.С. Zigmond і R.P. Snaith). Статистичний аналіз результатів було проведено за допомогою програми Microsoft Excel.

Результати. Встановлено, що за умов воєнного стану велика кількість людей відчувають зміни фізичного та психічного стану: порушення сну (53,6%), зниження фізичної активності (55,5%), біль у спині (62,8%), головний біль (53,8%), біль у кінцівках (37,4%). Велику загрозу несе наявність факту незадоволення собою (37,2%) та відчуття агресії до себе (20,2%), що виступають суїцидальними ризиками.

Висновки. За результатами діагностики 36,2% респондентів потребували поглибленої діагностики, корекції, відповідного лікування та реабілітації. А отже, є потреба у розробці методології оцінки ментального здоров'я та прогнозування ризиків розвитку соматичної патології на базі різноманітних психологічних негараздів.

Ключові слова: бойові дії, війна, медицина, психологія, право, освітньо-інноваційна платформа.

Purpose: to investigate the interdisciplinary feature of the detailed knowledge field Public Health and to present ways to reduce risks for public health as a practice of disease prevention, increasing life expectancy, and strengthening society health generally.

Design/methodology/approach. In sum, five hundred thirty people participated in the study. Research methods: author's questionnaire Actual functioning (by A.V. Kabantseva); the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) method (by A. S. Zigmond and R. P. Snaith). Microsoft Excel was used to execute the statistical analysis of the results.

Results. We found that under martial law, a large number of people experience changes in their physical and mental condition: sleep disturbance (53.6%), decreased physical activity (55.5%), back pain (62.8%), headache (53.8%), and limb pain (37.4%). The dissatisfaction with oneself (37.2%), and a feeling of aggression towards oneself (20.2%), are both suicidal risks and very dangerous.

Conclusions. According to the diagnosis results, 36.2% of respondents needed in-depth diagnosis, correction, appropriate treatment, and rehabilitation. Therefore, there is a need to develop a methodology to assess mental health and predict the risks of the development of somatic pathology based on various psychological disorders.

Key words: combat operations, war, medicine, psychology, law, education and innovative platform.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: absent.

Відомості про авторів

Панченко Олег Анатолійович – доктор медичних наук, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений лікар України, директор ДЗ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», президент ГО «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга»; 04071 м. Київ, вул. Межигірська, 43. oap@ukr.net, ORCID ID 0000-0001-9673-6685.

Кабанцева Анастасія Валеріївна – кандидат психологічних наук, учений секретар наукового відділу, практичний психолог відділення нейрофізіології та нейрореабілітації ДЗ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України»; 04071 м. Київ, вул. Межигірська, 43. avk111-111@ukr.net, ORCID ID 0000-0001-7678-6052.